Jolsvai András

Szoba kiadó

19.

Szolláth Misu nemigen értette, mi történik körülötte.

Igaz, voltak ezzel így még egynéhányan akkoriban.

De Szolláth Misunak annyi előnye mégiscsak volt velük szemben, hogy ő már korábban se igen értette a világot. És nem is nagyon törte magát, hogy megértse.

Szolláth Misut a régi idők érdekelték. Tíz éve végezte el az egyetemet, azóta kutatta töretlen lelkesedéssel az elveszett középkori magyar eposz nyomát, s ha meg nem lelte is eddig, már sok biztató részeredményt fel tudott mutatni, melyeket rendre publikált is az Irodalomtudományi Közleményekben. Szolláth Misu harmincöt éves korára ígéretes kutatónak számított, aki előbb-utóbb betagozódik majd az akadémiai hierarchiába, kandidátus lesz, majd nagydoktor, s a nevét megannyi lábjegyzet emeli előbb-utóbb halhatatlanná. Szoláth Misunak korábban se volt fogalma arról, milyen világban él, így aztán azt se nagyon vette észre, amikor az a világ változni kezdett. Ha nem hal meg az anyja, és nem kerül utcára az Emberi Hangból, őtőle lehetett volna rendszerváltás, demokrácia, többpártrendszer, világútlevél, őt egy fikarcnyit sem érdekelte volna. Szolláth Misu korábban se tudta, ki a magyar miniszterelnök, és ezután se kívánta tudni. Korábban se utazott külföldre, amikor nemigen tehette, és nem tervezte ezután sem. Őmellette úgy mehetett el a történelem, hogy meg se karcolták egymást – őt a Fehér László balladája érdekelte, melyről (egy nemrég előkerült dán variáns segítségével) épp most készült kimutatni, hogy voltaképpen Hunyadi László szomorú sorsát beszéli el.

De hát a dolgok másképpen alakultak. A nyáron meghalt a Szolláth Misu anyja, Lenke néni, és ez új helyzet elé állította hősünket. Szolláth Misu ugyanis nemcsak az anyjával élt harmincas évei közepén is, hanem jószerivel az anyjából. Lenke néninek szép nyugdíja volt ugyanis, aktív éveiben főosztályvezető volt a Központi Statisztikai Hivatalnál, ha szerényen is, ketten meg tudtak élni belőle. Az utóbbi években ehhez jött még a Misu félállású fizetése a lapnál, melyből már olyan luxuskiadásokra is futotta, mint egy angol-dán szótár vagy egy éves előfizetés a Review-re. Szolláth Misu mindezidáig elégedett volt a sorsával, nem várta jobbra fordulását, igaz, arra se számított, hogy egyszer majd rosszabbra fog fordulni. Ámde az élet, rendes szokása ez neki, általában duplán büntet vagy

duplán jutalmaz, és mindig indokolatlanul. Misu számára az anyja halála nemcsak az anyagi biztonság elvesztésével járt, hanem kipárnázott élete végét is jelentette. Misunak ugyanis semmi dolga nem volt eddig, csak az elveszett középkori eposz keresése, minden mást, a főzéstől a takarításig, a csekkek befizetésétől a bevásárlásig az anyja intézett körülötte. Reggelente kikészítette neki a tiszta fehérneműt, inget – azokra mindig ugyanaz a kitérdelt sötétkék kordnadrág és kinyúlt szürke kardigán került –, aztán elé tette a reggelit (háromperces lágytojás pirítóssal, tea), este a vacsorát. (Lenke néni öt-hat ételt tudott csak főzni, pörköltet, sült húst, rakott kelt, ilyeneket, ezeket variálta évtizedeken át, de ez a fiának tökéletesen megfelelt: azt se igazán vette volna észre, ha minden nap ugyanazt teszik elé.) Alig ocsúdott fel Misu ebből a sokkból, máris jött a következő csapás, az Emberi Hang bezárása. Szolláth Misu nem volt igazán oda ezért a munkáért – a tanulmányrovatot vezette, félállásban – hiszen elvesztegetett időnek érzett minden percet, amit nem kedves középkori költőivel töltött –, de lelkiismeretesen begyűjtötte hónapról hónapra az anyagot, hogy aztán benyújtsa Szikra Bélának, a főszerkesztő őszinte megelégedésére. Más kérdés, hogy Szikra Béla csak a legritkább esetben hozott le bármit is a Misu gyűjtötte anyagból – jobbára a baráti köréből közvetlenül neki érkező írásokból állította össze a lapot –, de ez nem változtatott azon a tényen, hogy nagyon meg volt elégedve a Szolláth Misuval. Persze, nem a munkájával, hanem a lényével. Ő volt az egyetlen, akiben biztos lehetett, hogy nem tör az állására. Hogy nem szúrja egyszer csak hátba. Szikra Béla végigrettegte az életét – félt, hogy elapad a tehetsége, hogy gyógyíthatatlan betegséget kap, hogy kiesik a hatalom kegyéből, hogy megcsalja a felesége, hogy elmarad a harmadik Kossuth-díja, hogy a kutya se veszi a könyveit, és félt, folyamatosan félt a beosztottjaitól is, akik lépten-nyomon feljelenthetik, besúghatják, bemárthatják, hátba támadhatják. És tényleg feljelentették, besúgták, hátba támadták, de Szikrának semmi és senki nem tudott ártani: a rendszer – tkp. Faczér elvtárs – dédelgetett kedvence volt, tagja a támadhatatlanok, sebezhetetlenek klubjának. Ezt Szikra Béla is jól tudta, de ettől még nem hagyott alább a rettegése. Munkatársai közül bármelyikről képes volt elképzelni bármit, Szolláth Misut kivéve. Azért is vette oda – sokak meglepetésére – a Hanghoz Berrár Robi korai halála után, mert róla egész Pest egybehangzóan állította, hogy a légynek se tudna ártani – és nem is csalódott benne soha. Nem csoda, hogy Szikra Béla, amikor úgy döntött, bezárja az Emberi Hangot, önmagán kívül csak a Szolláth Misut sajnálta. Attól persze még fel sem merült benne, hogy valahogy megpróbáljon segíteni neki.

Szolláth Misu tehát úgy vágott neki a kilencvenes évnek, hogy nem volt se pénze, se támasza, se állása. És fogalma se volt, mit kell ilyenkor csinálnia az embernek. Lassan eladogatta a lakásban talált képeket, szőnyegeket, régiségeket, elkótyavetyélte inkább, hiszen fogalma se volt azok értékéről – a pesti ószeresek között hamar elterjedt, hogy a Pannónia utcában lakik egy bolond, érdemes lesz bekopogni hozzá. Szolláth Misu egyik napról a másikra élt, és fogalma sem volt, meddig teheti még ezt. Hétköznapi gondjai elől a neogótikus levéltárba menekült, ahol ismert minden régi iratot, minden padot, minden zugot. Ahol ismert minden kutatót, minden levéltárost, ismerte a délelőtti nap beesési szögét és a lépcsők kopogását. Ahol otthon érezte magát. De újabb időkben a levéltár is kezdett megváltozni. Mindenféle gyanús alakok tűntek fel, emigránsok és családfakutatók, kárpótlási lovagok és kurzuspecérek, a hajdan csendes folyosókon zajos társasági élet zajlott, és a helyiek, akik nemrég egy hangosabb lapozást is rosszalló pisszegéssel büntettek, most tehetetlenül iszkoltak vissza fondjaik mögé. Senki sem mert szólni semmiért, hisz nem lehetett tudni, milyen világ jön, és kik lesznek annak nyertesei, csak az látszott – még a levéltár vastag falai mögött is – hogy másképpen lesz, mint eddig volt.

20.

A Pagát kiadó első állománygyűlésén a felek megállapodtak abban, hogy mindenki kiveszi a részét minden munkából, de azért a főbb csapásirányok úgy alakulnak, hogy Rió foglalkozik a kiadandó művekkel, Lőrinc a nyomdákkal és a logisztikai feladatokkal, a felesége pedig az adminisztrációval. Zátony első lépésként felhívta a Klausz Pétert, aki valaha tördelőszerkesztő volt az Ékezetben, de néhány éve önállósította magát, létrehozva egy családi GMK-t, és azóta mindenféle bérmunkákból keresi meg a vajas kenyérre valót. Klausz már másnap eljött a Damjanich utcába, és egy rövid, de gyümölcsöző tárgyalás után a felek egymás tenyerébe csaptak. Klausz vállalta, hogy cége alvállalkozóként becsatlakozik a Pagátba, mostantól őhozzá tartozik a leendő könyvek tervezése, tördelése, a nyomdai ajánlatok bekérése és a legmegfelelőbb ajánlat elfogadása. Fizetést nem kap, viszont minden megjelent könyv után övé lesz a tiszta nyereség öt százaléka. Zátony András végtelenül elégedett volt magával, olyan flottul tárgyalt mindenféle dolgokról, melyekhez egyáltalán nem ért, mintha a jóisten is menedzsernek teremtette volna. Valójában nem teremtette menedzsernek, nagyon nem, a pénzügyekhez meg egyáltalán nem értett. Arról például fogalma sem volt, hogy most jó üzletet kötött-e a vállalat nevében, vagy sem. De valami azt súgta neki, jól teszi, ha minél távolabb

tartja magát az anyacég, és így Sebeshegyi Kálmán dolgaitól. Hogy nem azt lesi majd, a főnöke kifizeti-e a megbízási díjakat időben, hanem ezt a feladatot is megpróbálja maga megoldani. Klausz Péterről tudható volt, hogy megbízható, jó munkaerő, hogy széles a kapcsolatrendszere, igaz, néha hajlamos túlvállalni magát. De az nem volt tudható róla – az csak a következő hónapok közös munkája során derült ki – hogy gyerekkori szívbaja egyre súlyosbodik, s ha nem vigyáz, nem éri meg a negyvenet sem. Klausz Péter, ez a kreolbőrű, Hendrix-frizurás álmodozó úgy döntött, hogy nem vigyáz: hogy nem akar félemberként élni. Két végén égette a gyertyát, naponta tizenkét órákat dolgozott, folyton intézkedett, eljárt, sietett. „Elfutok a sorsom elől, Rió!", mondta kesernyés hangon, „és ha utolér, legalább hagyok valamit a gyerekeimre!" Ilyen volt a Klausz Péter, akiről persze kilencven tavaszán még csak annyit lehetett tudni, hogy nagy nyeresége lehet a Pagátnak. Aztán másfél év múltán még annyit, hogy tényleg nem élte meg a negyvenedik évét.

A jól sikerült tárgyalás után Zátony András elhatározta, hogy körülnéz a könyvpiacon, miféle műveknek van manapság divatja. Már vette a kabátját (mit kabátját, irhabundáját, melyet egykori anyósa hozott neki törökből anno: vállban, derékban már kicsit szűk volt, de azért még mindig daliásan festett benne, és ezen a szokatlanul hideg tavaszelőn jól is esett), amikor Klára utánaszólt.

–Telefonja van, főszerkesztő úr!

Mátéfalviné volt a vonal végén. Rióak fogalma sem volt, ki lehet az a Mátéfalviné, szerencsére hamar kiderült, hogy csak a fia matektanára lehet, mert Zátony apukának szólította, és arra kérte, mielőbb jöjjön a gyerekért az iskolába, mert láza van, hány és falfehér. Kiderült még, hogy Mátéfalviné hívta az anyukát is, de a pasaréti lakásban csak a bejárónő tartózkodott, s neki, mint mondta, nem tiszte a kiskorú családtagok hazaszállítása.

Eddig világos, gondolta Rió, csak azt nem tudom, ki adta meg a tanárnőnek a vadonatúj munkahelyi telefonszámomat, meg persze azt, hova is jár a fiam iskolába. Valahova Budára, nyilván.

– Máris indulok, tanárnő! Melyik bejáraton célszerű ilyenkor bemenni önökhöz?

– A Lorántffy Zsuzsa utcain.

Na, ez könnyebben ment, mint gondoltam, mosolyodott el Zátony, és már ugrott is be a sarkon várakozó kocsijába.

Dániel uraság már a nagykapunál várta. Nem tűnt túl betegnek, sőt, fülig ért a szája.

– Hát neked meg mi bajod lett, fiacskám?

– Ne izgulj, apa, csak egy kis gyomorrontás.

– Miért, mit ettél?

– Krétát.

Zátony apuka kivárt egy ütemet.

– Krétát? Ez még megy manapság? Azt hittem, már csak projektorok vannak meg lézerfények.

– Hát, az az igazság, hogy krétát már csak a diákok használnak, étkezési célból. Dolgozat ellen.

Na, most mit mondjon erre egy szülő? Hogy mi lesz így belőled, édes fiam? Utcagyerek? Vagy hogy aki hazudik, az lop is? Vagy hogy letöröm a derekadat, ha még egyszer? Vagy legyünk leereszkedően pajtáskodók, végülis mi is voltunk diákok, ettünk mi is krétát, ha arra került a sor, aztán mégis egészen rendes ember lett belőlünk. Hogy akkor fátylat rá, anyádnak egy szót se, de nem csináljunk ebből rendszert.

Addigra már beültek a kocsiba, Rió oly sokáig törte a fejét, hogy mi lenne a helyes eljárás, hogy kifutott az időből.

– Akkor most mi legyen? Elvigyelek orvoshoz azért?

– Fölösleges. Egy óra múlva semmi bajom nem lesz. Innék egy nagy pohár tejet, aztán tőlem mehetünk, ahová akarod.

– Ne hívjuk föl anyádat, hogy ne izguljon?

– Kimentek Pándorfba Pityu bácsival, most van a télvégi leárazás síruhákból, késő este jönnek csak haza.

Piri újabban siel, csodálkozott el némi keserűséggel Zátony András, az a Piri, aki a nyúldomb tetejéről nem mert lecsúszni egy szánkóval. Hány ember lakhat egy testben?

Rió a Múzeum körúti tejivóba vitte Danit. Szerette ezt a helyet diákkora óta, ide járt tízóraizni egyetemistaként, mielőtt bevetette volna magát a Széchényi Könyvtár olvasótermébe, mely akkor még a Nemzeti Múzeum kőtára fölött működött. Aztán a könyvek felvonultak a várba, de ez a kiskörúti tejívó megmaradt a kedvencek között. Itt még nagy plehkannákból mérték a fehér kötényes kiszolgálónők a tejet, a kakaót, a kefirt. Az üvegportálok oldalában állópultok, a fonott rekeszekben friss kiflik, zsömlék, kalácsok. Rió fél liter kakaót kért (söröskancsókban szolgálták fel), hozzá két pacsnit, Dani tejet kapott, mákos barhesszel. Úgy ettek, olyan jó étvággyal, mintha hetek óta éheztek volna.

Dániel uraság letörölte a kézfejével a szája széléről a tejmaradékot, és hangjában enyhe gúnnyal megkérdezte:

– Na, most mihez kezdesz velem? Állatkert, Vidámpark vagy Mezőgazdasági Múzeum?

– Aluljáró! – válaszolta az apja olyan hangon, mintha a Himalája megmászását javasolta volna.